

БУГАЄВА О. В.

МУЗИЧНІ МИТТЄВОСТІ: ШТРИХИ ДО БІОГРАФІЇ МИТЦЯ

(Сильвестров В. Дочекатися музики. Лекції-бесіди:
за матеріалами зустрічей, організованих Сергієм Пілютиковим
/ Валентин Сильвестров. – К. : Дух і літера, 2011. – 376 с. ; DVD.
Лунина А. Композитор – маленькая планета / Анна Лунина. –
К. : Дух і літера, 2013. – 736 с. ; іл.)

Надзвичайний динамізм сучасного життя, рухливість свідомості, плюралізм поглядів і світосприйняття, що так чи інакше породжує багатство проявів існування митця, ніби свідомо підштовхує дослідника-біографа до вибору адекватних відповідному часопростору форм відтворення мистецької долі, серед яких однією з найважливіших є діалог, бесіда. У такій мобільній, «живій» розмові автора розповіді і митця відкривається унікальна можливість відтворити неповторну індивідуальність особистості у нерозривній єдності її життя і творчості. Специфіка подання біографії крізь призму діалогу (*інтерв'юер – митець*), буквально on-line'ової трансляції спогадів, фактів і думок полягає в тому, що така біографія не претендує на вичерпність і цілісність: формальний набір фактів, стандартних для «форматних» довідкових, енциклопедичних видань, набувають тут другорядного значення. Змістовна повнота таких діалогів, бесід значною мірою регламентується майстерністю і досвідом дослідника-біографа, який, поринувши у глибини творчого процесу, зазирнувши у «свята святих» художніх і людських прагнень й інтересів митця, спромігся лише обережно торкнутися окремих фактів життя, окресливши його обрії, необхідні для розуміння життєвого шляху і долі Митця.

Так, у київському видавництві «Дух і літера», яке виявляє значну зацікавленість сучасними українськими музикантами – композиторами, диригентами, педагогами тощо, – серед інших вийшли друком дві помітні книги: **В. Сильвестрова «Дочекатися музики. Лекції-бесіди»** та **А. Луниної «Композитор – маленькая планета»**. У цих, на перший погляд, багато в чому відмінних між собою працях, є те головне, що не просто їх об'єднує, а й виявляє сучасні тенденції розвитку мистецької біографіки, зокрема музичної, яка відмовляється від формалізованих і стереотипних форм подання портрету митця. Незважаючи на те, що ці книги не належать до біографічного жанру, основна увага в них звернена на індивідуальне, без чого не можна уявити особистість як таку. По суті, це книги-діалоги з високим вмістом монологічного начала, не стільки бесіди між дійовими особами (дослідником і митцем), скільки внутрішній діалог головного героя, митця і висвітленні його світогляду, художніх принципів, змінених протягом часу, варіантності стильових пошуків.

Книга лекцій-бесід В. Сильвестрова – це, насамперед, зустріч зі світом музики і думки музиканта дивовижного таланту, розкриття особистого «Я» в мистецтві звукопису. В основу книги покладено публічні виступи композитора на київських творчих зустрічах із діячами музичного мистецтва, організованих членом Національної спілки композиторів України С. Пілютиковим. Побудова книги проста і чітка, хронологічно послідовна, кожен наступний розділ присвячено новому періоду творчості композитора, розкрито еволюцію його мистецького світогляду відповідно до жанрових, стильових і мовних пошуків митця, і на завершальному етапі – наро-

дження нового типу музики. Слова-символи чи короткі фрази, образні, як сама музика В. Сильвестрова, покладено в основу 12 розділів книги: «Шлях», «Авангардний період», «Модуляція», «Мова музики», «Поезія і музика», «Занурення», «Текст, який пам'ятає сам себе», «Мелодії-подяки», «Симфонія – підсумок», «Щоби музика була не вигадана, а почута», «Роззброєння», «Продовження авангарду з зворотного боку Місяця»...

Зважаючи на традиції музичної біографіки, ця книга, по суті, є модифікацією жанру творчого портрету, одного з найбільш характерних і поширених в українському музикознавстві другої половини ХХ ст. Фактично, назавжди «втративши» у минулому столітті історію життєдіяльності цілого покоління митців, нинішні позитивні зміни у загальних підходах до збереження біографічної і бібліографічної інформації реалізуються у такий спосіб: «герой» (митець) сам розкриває свою історію і філософію (і теорію) творчості, яка є для дослідника найціннішим біографічним першоджерелом. Адже біографія композитора В. Сильвестрова – це не традиційний виклад фактів, просування кар'єрними сходинками – це його музика, без відчуття інтонації якої, без близького «контакту» з якою не можна взагалі зрозуміти сутність митця. У цьому полягає непорушна ідіома життя і творчості В. Сильвестрова, людини і композитора. Не випадково видання укомплектовано аудіо матеріалами: на CD – записи творів митця, якими не формально ілюструється авторська «сповідь», – тут відтворюються реалії нероздільного співіснування самого творця і його музики, присутності голосу і мови композитора у поєднанні з інтонацією конкретного твору. Цим посилено ефект єдності композитора і читача (слухача), у якій В. Сильвестров є завжди центром тяжіння. До речі, ще один факт, привабливий для біографістів: у книзі представлено належний довідковий апарат, а саме – предметний та іменний покажчики і дискографію творів композитора, скомпонованих у 19 книгах за архівами автора (1965–2010).

Порівняно з «бесідами» В. Сильвестрова, книгу Ганни Луніної «Композитор – маленька планета» присвячено розкриттю планети Музика в контексті колективного портрета певної епохи. У динамічній і захоплюючій формі реального діалогу представлено десять портретів видатних особистостей української музичної культури сучасності – композиторів Євгена Станковича, Олега Ківи, Олександра Костіна, Лесі Дичко, Юрія Іщенка, Віталія Годзяцького, Леоніда Грабовського, Геннадія Ляшенка, Валентина Сильвестрова та диригента Валерія Матюхіна. Головним об'єднуючим фактором автор обрала фактор часу, яким визначалося професійне становлення митців протягом 60–70-х років ХХ ст. Після «відлиги» кожен із них самостійно обирав свою долю і шлях у мистецтві, індивідуально долаючи перешкоди у художньому самоствердженні. Сьогодні кожне з названих імен є своєрідним брендом української національної музичної культури як на рідній землі, так і за кордоном.

Книга відразу захоплює відвертою розмовою з легендарними музикантами непростой долі, справляє враження не тільки своїм обсягом, а й оформленням: тут і проілюстрована портретами митців обкладинка, і вкладиші з не відомими раніше «неформальними» фотографіями з особистих архівів музикантів. Півстоліття тому вони заявили про себе як «герої», чия творчість визначала естетичний феномен – «сучасна українська композиторська школа». Вони й сьогодні є головними «персонажами» українського музичного процесу. Автор книги реалізувала надане їй Провидінням право на ексклюзивну інформацію про музикантів-корифеїв, зафіксувавши її у книзі для майбутніх поколінь.

На противагу «шоу-продукції», спрямованій на «розкрутку» популярності представників багатьох мистецьких професій – акторів, режисерів, «зірок» поп-культури та ін., академічне мистецтво залишається, фактично, мало відомим сучасникам. Розуміючи, що наш час вимагає змін, Ганна Луніна своєю книгою переконує, що формат «лінійної» книжкової біографії, як і решти біографічних жанрів, характерних для минулих століть, потребують сьогодні змін передусім у ставленні до них дослідників. Відсутність в Україні ґрунтовних аналітичних досліджень, життєписів і монографій про українських знаменитих співвітчизників викликала в автора потребу заповнити цю прогалину. Так, кожна її зустріч з митцем перетворилася на екскурс лабіринтами його музичного світогляду, на серйозну професійну розмову про творчість і життя, людські цінності, мрії, уподобання тощо. Це й стало основою для відкриття в співбесідах десяти таких різних (особливих і неповторних), але справжніх музичних Планет української музичної культури. Автор свідомо не ставить у своїх діалогах фінальної крапки, даючи читачеві можливість дещо домислити, залишаючи відкритим простір для наступних бесід і зустрічей з новим.

Підсумовуючи, зауважу, що біографія як така, «чиста біографія» сьогодні, фактично, відійшла у минуле, особливо щодо творчих особистостей, у цьому переконують розглянуті видання. Біографія як життєпис абсолютно втрачає сенс, якщо дослідник не розуміє масштабу обдарованості митця, його унікальності. Розуміння життєдіяльності музиканта як реалізації особистості в соціумі, логічно висуває перед дослідником-біографом передусім завдання розкрити багатомірний внутрішній світ людини і митця, відчутти гармонію його Музики (оскільки реалізацією у творчості визначаються кроки життєдіяльності), тільки після цього – писати біографічне дослідження. Багато імен і доль митців залишилися поза музичним процесом попередніх епох, тому сьогодні дослідники мають зафіксувати важливі деталі, з чого (крім традиційно біографічних даних) має починатися знайомство біографа зі своїм «героєм», а саме – виразну мову, яскраві висловлювання, дружні і професійні бесіди, виступи й авторські інтерв'ю тощо, щоб гідно відтворити особистісний феномен Творця в його біографії.